

Prosjektet Husordensregler i Klinikk Psykisk helse OUS

Utkast til en mal for husordensregler

Arbeidet er utført av:

Anne Kristine Bergem, Nanna Gjersøe, Elisabeth Aase Grytten, Hanne Eeg-Henriksen, Else-Karine Otter, Jørund Schwach, Jannike Engelstad Snoek og Øyvind Holst (leder).

Levert Kvalitetsutvalget 08.06.2012

Prosjektet Husordensregler i Klinikk Psykisk helse OUS

Bakgrunnen for prosjektet

Bakgrunnen for prosjektet er en undersøkelse i 2009 av eksisterende husordensreglementer ved psykiatriske institusjoner ved daværende UUS. Undersøkelsen viste bl.a. at husordensreglementene til dels ble benyttet til å utfylle eller korrigere et lovverk som ble oppfattet som mangefullt. Flere av husordensreglementene befant seg i beste fall i en juridisk gråsoner i forhold til legalitetsprinsippet. Dette er nærmere omtalt under.

Mandat

Kvalitetsutvalget besluttet i møte 27.9.2011 å nedsette en arbeidsgruppe i klinikken der alle døgnavdelingene skal involveres for å utarbeide en mal for husordensregler for hele klinikken. Det var et uttalt ønske at husordensreglene skal være lite stigmatiserende og restriktive og i så stor grad som mulig lik de for somatiske avdelinger.

Arbeidsprosessen

Arbeidet er utført av Anne Kristine Bergem, Nanna Gjersøe, Elisabeth Aase Grytten, Hanne Eeg-Henriksen, Else-Karine Otter, Jørund Schwach, Jannike Engelstad Snoek og Øyvind Holst (leder). Det har vært holdt to "høringsmøter" hvor problemstillingene og forslagene er presentert for representanter for døgninstitusjonene. Invitasjon til høringsmøtene er sendt til døgninstitusjoner under Klinikk Psykisk helse OUS. Det har i tillegg vært holdt en presentasjon for Brukerrådet, og arbeidsgruppens utkast er forelagt Brukerrådet til uttalelse.

A. Rettslige grunnlag for reguleringer

Om husordensregler i lovforarbeidene :

"I en psykiatrisk institusjon må det være adgang til å fastsette visse interne regler for at institusjonen skal fungere best mulig som et sosialt fellesskap der alle tar hensyn til hverandre. Det kan være nødvendig å regulere slike ting som bruk av radio og tv, lån av telefon, felles måltider, nattero m.v."

Fra Ot.prp.nr.11 (1998-1999), kap 14, merknader til § 4-2

"Her er det snakk om regler som man vanligvis må forholde seg til når mange mennesker befinner seg under samme tak."

Ot.prp.nr.11 (1998-1999), kap 8.2.3

Legalitetsprinsippet – et grunnleggende prinsipp i en rettsstat :

Legalitetsprinsippet kan formuleres slik: Inngrep i borgernes rettssfære krever hjemmel i lov, eventuelt annet kompetansegrunnlag. Jo mer inngripende tiltaket er, jo strengere krav stilles til en klar hjemmel.

Mulige lovhjemler for reguleringer; psykisk helsevernlov, røykelov, straffelov, m.fl. (Psykisk helsevernloven gjelder kun ved spesialisthelsetjenestens undersøkelse og behandling av psykiske lidelser)

Eierrådighet er et annet kompetansegrunnlag som forvaltningen kan vise til. Staten har i likhet med private faktisk og rettslig råderett over egne eiendommer, men utgangspunktet er at det offentlige ikke har samme rett til å legge begrensninger på allmennhetens handlefrihet som det privatpersoner har i kraft av eiendomsrett.

Hensyn som kan eller skal vektlegges:

- Driftsmessige hensyn: Eksempelvis sier forarbeidene om retten til fri kommunikasjon i phvl § 4-5; "Driftsmessige hensyn samt hensynet til medpasienter kan gjøre det nødvendig å regulere den praktiske utøvelsen av besøksretten og retten til fri telefonisk kommunikasjon." Fra Ot.prp.nr.11 (1998-1999), kap 14. Et annet relevant eksempel er forskrift om sykehjem § 4-4; "Beboerne skal ha adgang til å dyrke sine interesser og forme sin tilværelse som de ønsker i den utstrekning det er forenlig med den medisinske behandling, drift av boformen og av hensynet til andre beboere."
- Hensynet til medpasienter: Se eksemplene under "Driftsmessige hensyn".
- Hensynet til ansatte: I arbeidsmiljøloven § 4-3 fremgår det bl.a. at arbeidet skal legges til rette slik at arbeidstagers integritet og verdighet ivaretas, at arbeidstager ikke skal utsettes for trakassering eller annen utilbørlig opptreden, og at arbeidstager så langt det er mulig skal beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre.

Forholdet til sikkerhetstiltak / ransaking:

Typiske sikkerhetstiltak som ransaking og beslag krever hjemmel i lov, jfr legalitetsprinsippet. Psykisk helsevernloven har egne bestemmelser om dette i §§ 4-6 og 4-7. Det er ikke anledning til å foreta ransaking eller beslag i andre tilfeller enn de som følger av lovverket.

Husordensreglene er ikke ment som et reglement om sikkerhet, men som "regler som man vanligvis må forholde seg til når mange mennesker befinner seg under samme tak", jfr Ot.prp.nr.11 (1998-1999), kap 8.2.3.

Dersom institusjonen har behov for et sikkerhetsreglement må dette baseres på gjeldende lovverk.

Sivilombudsmannen har i en avgjørelse fra 2011 om RSA Brøset vurdert adgangen til å gjennomføre ulike former for kontroll med hjemmel i et husordensreglement:

"(...) Jeg har forståelse for institusjonens behov for rutinemessig gjennomgang av pasientenes rom, eiendeler og post m.v. som følge av sikkerhetsnivået og organiseringen av institusjonen. Bestemmelsene i psykisk helsevernloven er ikke nødvendigvis særlig godt egnet for å dekke de særlige behov som finnes ved en sikkerhetsavdeling. Jeg kan likevel ikke se at noen av de anførte hjemmelsgrunnlagene gir en klar nok hjemmel for de inngrep som husordensreglene legger opp til, jf. legalitetsprinsippet. (...)". (Hentet fra Sivilombudsmannens uttalelse av 24.03.11 i sak om husordensregler ved St. Olavs hospital, avd. Brøset. Hele avgjørelsen kan leses her: <http://www.sivilombudsmannen.no/helse/husordensregler-for-rutinemessig-undersokelse-av-pasientrom-eiendeler-og-post-m-v-ved-st-olavs-hospital-avdeling-broeset-article2144-210.html>)

Kontrollkommisjonenes ansvar

"Kontrollkommisjonen skal undersøke om det er husordensreglement ved institusjonen, og skal påse at dette eventuelt er i overensstemmelse med gjeldende lovgivning."

Fra forskrift om kontrollkommisjonens virksomhet § 4-2, 2. ledd

Brukermedvirkning

Fra phvl § 4-2: "Med de begrensninger som er nevnt, skal forholdene legges til rette for at pasientene får:
a. delta i utformingen av institusjonens daglige liv og andre forhold som berører den enkelte pasient"

Gyldighet/varighet

Utkastet er à jour pr 01.06.12. Husk at lover, forskrifter og lokale instruksjoner kan endres.

B. Aktuelle tema for husordensregler

1. Diskresjon

Forslag til innhold:

- kun som en henstilling

Rettslige reguleringer / skranker:

- ingen kjente

Alternative reguleringer:

- ingen kjente

2. Besøk

Forslag til innhold:

- tid og sted

Rettslige reguleringer og skranker:

- phvl § 4-5
- SH-dirs brev av 16.10.07 om besøk av barn

Alternative reguleringer:

- ingen kjente
- det kan eventuelt gjøres individuelle avtaler, eller egne tilpasninger i behandlingsplan.

3. Måltider/mat – oppbevaring og innkjøp

Forslag til innhold:

- tid og sted (både felles og private måltider)
- oppbevaring/hygiene

Rettslige reguleringer og skranker:

- <http://www.regelhjelp.no/no/Etatenes-sider/Mattilsynet/Kravlister/Helsetjenester---matttrygghet/Personlig-hygiene/?bransjeid=5406>

Alternative reguleringer:

- interne instruksjoner om oppbevaring/lagring av matvarer

4. Rotid

Forslag til innhold:

- ro mellom kl ... og kl

Rettslige reguleringer og skranker:

- ingen kjente

Alternative reguleringer:

- ingen kjente

5. Mobil / telefon

Forslag til innhold:

- tid, sted, støy

Rettslige reguleringer og skranker:

- phvl § 4-5

- Sh-dirs brev av 11.02.08; «Direktoratet mener derfor at institusjonen i husordensregler kan fastsette bestemmelser som regulerer hvordan mobiltelefoner kan brukes i avdelingen, adgang til bruk på fellesområder, tidspunkter for bruken, "lydløs" innstilling om natten, mv. Graden av regulering må vurderes i forhold til behovet ved den enkelte avdeling. Dersom enkelte pasienter av sterke behandlingsmessige hensyn ikke bør benytte mobiltelefon, kan det treffes vedtak om dette overfor pasienter under tvungen psykisk helsevern, jf § 4-5 andre ledd.»

Alternative reguleringer:

- ingen kjente

6. TV / musikk / pc / internett

Forslag til innhold:

- tid og sted
- i felles lokaler kan innhold reguleres av hensyn til andre

Rettslige reguleringer / skranker:

- Sosial- og helsedirektoratets brev av 11.02.08; et generelt forbud i husordensreglement mot bruk av pc er et så sterkt inngrep i den enkeltes selvbestemmelsesrett, at slike forbud ikke kan fastsettes i husordensreglement. Institusjonene kan regulere tid og sted i husordensreglement.

- Helsedirektoratets brev av 31.03.11, likestiller pc med mobiltelefon, jfr §§ 4-5 og 4-7.

Alternative reguleringer:

- behandlingsplan

7. Foto / video

Forslag til innhold:

- kan inneholde henvisning til lovverk; forbud mot bilder/opptak uten samtykke

Rettslige reguleringer og skranker:

- Lov om opphavsrett § 45c; hovedregelen er at fotografi som avbilder en person ikke kan gjengis eller vises offentlig uten samtykke fra den avbildede. Unntakene er neppe aktuelle i denne sammenheng. Lovens begrep "fotografi" omfatter også film.

- I brev av 20.04.05 har Helsedirektoratet lagt til grunn at det i husordensreglement kan nedlegges forbud mot bruk av mobiltelefon i fellesarealer, og at det må kunne nedlegges forbud mot at det tas bilder eller videoopptak av personer som er tilstede ved institusjonen uten at disse samtykker i dette.

Alternative reguleringer:

- ingen kjente

8. Røyking

Forslag til innhold:

- tid og sted

- det er anledning til begrensede tiltak, som tilsyn, begrensninger i antall på røykerommet samtidig, o.l.

Rettslige reguleringer / skranker:

- åpning for visse begrensninger knyttet til bruken av røykerommet for å forhindre eventuelle straffbare handlinger, samt av hensynet til medpasienter og ansatte

- etter røykeloven § 11 er det forbudt å selge eller overlate tobakksvarer til personer under 18 år.

- etter røykeloven § 12 er det røykeforbud i arbeidslokaler, møterom og institusjoner hvor to eller flere personer er samlet, men dette gjelder ikke beboelsesrom i institusjoner.

- etter brannvernloven § 5 plikter enhver å vise alminnelig aktsomhet og opptre slik at brann og annen ulykke forebygges

Alternative reguleringer:

- lokal branninstruks

9. Rusmidler og farlige gjenstander

Forslag til innhold:

- tid og sted for lovlig rusmidler, hvis tillatt
- det kan opplyses om hvilke gjenstander det ikke er adgang til å oppbevare på institusjonen, eventuelt hvilke gjenstander det er straffbart å ha befatning med

Rettslige reguleringer og skranker:

- ulovlige rusmidler, se strl § 162, legemiddell. § 24, phvl § 4-7
- kniv og lignende farlige gjenstander, se strl § 352a
- skytevåpen, sprengstoff og lignende gjenstander, se strl § 352

Alternative reguleringer:

- behandlingsplan
- e-håndbok om rutiner ved beslag

10. Hygiene / påkledning

Forslag til innhold:

- restriksjoner i fellesareal/spiserom av hensyn til andre

Rettslige reguleringer / skranker:

- ingen kjente

Alternative reguleringer:

- lokale instruksjoner om hygiene

11. Romorden

Forslag til innhold:

- om medvirkning til renhold

Rettslige reguleringer og skranker

- ingen kjente

Alternative reguleringer:

Forskrift om brannforebyggende tiltak m.m.:

- etter § 2-2 skal man innrette seg slik at brann ikke lett kan oppstå, og slik at sikringstiltak og sikringsinnretninger virker som forutsatt.
- etter § 2-3 skal eier sørge for at rømningsveier til enhver tid dekker behovet for rask og sikker rømning.
- lokal branninstruks

12. Dyr

Forslag til innhold:

- tillatt / ikke tillatt – av hensyn til andre

Rettslige reguleringer og skranker:

- ingen kjente

Alternative reguleringer:

- lokale instruksjoner knyttet til renhold / hygiene

13. Verdisaker

Forslag til innhold:

- påminnelse om at verdisaker oppbevares på eget ansvar

Rettslige reguleringer og skranker:

- ingen kjente

Alternative reguleringer:

- interne instruksjoner om saksbehandling av erstatningskrav
- behandlingsplan kan være aktuelt for enkelte pasienter dersom opplæring i forvaltning av penger er en del av behandlingen

C. Mal for husordensregler – forslag til innhold:

Se vedlegg 1

Vedlegg 1 – Mal for husordensregler

Mal for husordensregler – forslag til innhold:

1. Diskresjon

- kun som en henstilling

2. Besøk

- tid og sted

3. Måltider/mat – oppbevaring og innkjøp

- tid og sted / oppbevaring og hygiene

4. Rotid

- ro mellom kl ... og kl

5. Mobil / telefon

- tid, sted, støy

6. TV / musikk / pc / internett

- tid og sted
- i felles lokaler kan innhold reguleres av hensyn til andre

7. Foto / video

- henvisning til lovverk; forbud mot bilder/opptak uten samtykke

8. Røyking

- tid og sted, eventuelt visse begrensninger som antall og tilsyn på røykerom

9. Rusmidler og farlige gjenstander

- tid og sted for lovlig rusmidler, hvis tillatt, og opplysninger om uønskede/straffbare gjenstander

10. Hygiene / påkledning

- restriksjoner i fellesareal/spiserom av hensyn til andre

11. Romorden

- om medvirkning til renhold

12. Dyr

- tillatt / ikke tillatt

13. Verdisaker

- påminnelse om at verdisaker oppbevares på eget ansvar